

UMUMTA'LIM MAKTABI ONA TILI DARSLARIDA DARS O'TISHNING YANGICHA TALQINLARI

Matkarimova Ra'noxon Ikromjonovna

Namangan viloyati Uchqo'rg'on tumani

XTBga qarashli 17-umumiy o'rta ta'lim maktabi

oliy toifali ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Bugungi kunda mamlakatimizda davlat tiliga, ya'ni o'zbek tiliga e'tibor kundan kunga ortib bormoqda. Shu bois, umumta'lim maktablarida dars beruvchi ona tili o'qituvchilaridan ona tili fanini o'qitishda yangicha usullar, ilg'or pedagogik hamda innovatsion texnologiyalardan foydalanish kerakligi zamon talabiga aylanmoqda. Aynan shu maqsadni nazarda tutgan holda ushbu maqolani umumta'lim maktabi ona tili darslarida dars o'tishning yangicha talqinlariga bag'ishladik.

Kalit so'zlar: talaffuz, nutqiy ko'nikma, zamonaviy texnik vositalar, tekshirish metodlari, til ma'nolari.

Аннотация: Сегодня с каждым днем возрастает внимание к государственному языку нашей страны, то есть узбекскому языку. Поэтому становится необходимым использование новых методов, передовой педагогики и инновационных технологий в преподавании родного языка учителями-родителями общеобразовательных школ. Именно с этой целью мы посвятили данную статью новым интерпретациям преподавания в классах родного языка общеобразовательной школы.

Ключевые слова: произношение, разговорные навыки, современные технические средства, методы исследования, языковые значения.

Annotation: At present, care over state languages (means Uzbek language). in our country is growing. Therefore, the need for teachers to use new methods, advanced

pedagogical and innovative technologies in teaching the subject of mother tongue in order to teach in secondary schools is becoming a modern requirement. It is with this goal in mind that we have dedicated the article to new interpretations of lessons in secondary school mother tongue classes.

Keywords: pronunciation, speaking skills, modern technical means, management methods, language meanings.

O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi qonuni va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» pedagoglar, olimlar va ta'lim-tarbiya tizimi bilan bog'liq barcha mutaxassislar oldiga qo'ygan ulkan va ma'suliyatli vazifalardan biri ta'lim jarayonini ilg'or zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishdir. Shu maqsadda o'quvchilarning tillarni o'zlashtirishiga alohida e'tibor berilishi bejiz emas, albatta. Zero, bugungi kunda zamonaviy sharoitda muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsatish uchun har bir yosh bir necha tilni yaxshi o'zlashtirgan bo'lishi, o'zbek (davlat) tilidan tashqari kamida ikki emas, to'rtta jahon tillarini yaxshi bilishi talab etilmoqda. Bunga

www.openscience.uz 317 i m[^]bi

erishish uchun ta'lim mazmunini yangilash, amaldagi dastur va darsliklarni takomillashtirish va eng muhimi - barcha tarkibiy qismlari mohiyat va metodologik jihatdan mushtarak bo'lgan yangi o'quv majmualari yaratishga yo'naltirilgan tadbirlar dasturi ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi darkor. So'nggi yillarda jahon ta'lim tizimida tilni zamon talablari asosida mustaqil o'zlashtirish usullarini tatbiq etishga katta e'tibor berilmoqda. Jumladan bizning respublikamizda ham har bir til va adabiyot fanini o'qituvchi mutaxassis ustoz o'z darslarini yangi pedagogik texnologiyalar asosida o'qitishga qaratmoqda.

Maktablarda ona tili darslarini samarali tashkil etish uchun o'qituvchilar quyidagi jihatlarga e'tiborli bo'lishlari darkor:

1. Darsni 8-12, 15-20 kishidan iborat guruhlarda tashkil etish.
2. O'qitishda zamonaviy texnik vositalar (video-magnitofon, kompyuter va boshqa audiovizual jihozlar) dan foydalanish.
3. Til o'rgatishda, shuningdek, fan bo'yicha darslik, o'quv qo'llanma, uslubiy qo'llanma, mavzular bo'yicha uslubiy ko'rsatma va ishlanmalardan mustaqil ravishda foydalanish.
4. O'quv mashg'ulotlarini tashkil etishda tilni nazariy jihatdan o'rganishga, yangi nutqiy ko'nikmalar hosil qilishga e'tibor qaratish.

Bundan tashqari, ona tilini o'rgatishda to'g'ri talaffuz qilish ko'nikmasini shakllantirish va so'z boyligini muntazam ravishda oshirib borish muhim ahamiyatga ega. Bunda texnik vositalar - video va audiomagnitafonlardan foydalanish yaxshi samara beradi.

Ona tilini o'rganishda mustaqil ishlash (matn ustida) ta'lim sifatini ta'minlaydigan eng muhim shartlardan biri bo'lib, u o'quvchilarni o'zlari o'rganayotgan tilda fikr-mulohazalarini mustaqil va erkin bayon qila olish ko'nikmalarini takomillashtirish bilan belgilanadi. Mustaqil ishlashda belgilangan mavzu asosida amaliy ish (mavzu bo'yicha mashqlar) bajarish hamda muayyan mavzu asosida izlanishlar olib borish maqsadga muvofiqdir.

Amaliy fanlar uchun amaliyot muhim rol o'ynaydi. Ona tili fani ham amaliy fanlar sirasiga kiradi. Har qanday amaliy xulosalar ishonarli bo'lishi, yuqori ilmiy darajada, ya'ni puxta va asosli bo'lishi lozim. Metodika tavsiyalarining ilmiy

darajasi, nazariy tasdiqlanishi yuqori saviyada bo'lishi tekshirish metodlarining puxtaligiga ham bog'liq.

Tekshirish metodlari 2 xil:

1. Nazariy tekshirish metodlari.

2. Empirik metod (tajribaga asoslangan metod). Bu metod quyidagi maqsadlarda qo'llanadi:

www.openscience.uz

318

a) bu metod o'qituvchilarning ish tajribasini o'rganish, yangiliklarini tanlash, umumlashtirish, baholash va ommalashtirish, o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatining darajasini aniqlash;

b) o'quvchilarni o'qitish jarayonini maqsadga muvofiq kuzatish (dars, uning biror qismini, o'quvchilarning javobi, hikoyasini, yozma ishini tekshirish), o'qituvchi va o'quvchilarning faoliyatini so'rovnoma orqali tekshirish;

Ayniqsa, umumta'lim maktablarining ona tili darslarida til ma'nolarini (leksik, grammatik, morfemik, sintaktik ma'nolarini) tushunish tamoyillarini o'qitishni yangicha talqinda tashkil etish lozim. So'zni, morfemani, so'z birikmasini, gapni tushunish borliqdagi ma'lum voqea-hodisalar o'rtasidagi bog'lanishni aniqlash demakdir. Til ma'nolarini tushunish tamoyiliga amal qilishning sharti tilning hamma tomonlarini, tilga oid barcha fanlar (grammatika, leksika, fonetika,

orfografiya, uslubiyat)ni o'zaro bog'langan holda o'rgatish hisoblanadi. Masalan, morfologiyani sintaksisga tayangan holdagina o'rgatish, o'zlashtirish mumkin. Sintaksisni o'rganishda esa morfologiyaga suyaniladi, orfografiya fonetika, grammatika so'z yasalishiga suyanadi va hokazo. So'zni morfemik tahlil qilish uning ma'nosini tushunishga yordam beradi. Tilning hamma tomonlari bir-biri bilan o'zaro bog'langan bo'lib, o'qitishda buni albatta hisobga olish kerak

Xulosa qilib aytganda, ona tili fanini o'rgatuvchi mutaxassis o'qituvchi o'z darslarini yangi pedagogik texnologiyalar asosida o'qitishga katta e'tibor qaratishi lozim. Maktablarda ona tili darslarini samarali tashkil etish kelajakda tilimiz rivoji uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. K.Usmonova. Adabiy ta'limda ilg'or pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2005 y.
2. N.Sattarova. Ona tili va adabiyot faniga ixtisoslashgan maktablarda o'quvchilarni tahlil qilishga o'rgatish usullari. Buxoro. 2006 y.
3. www.pedagog.uz
4. www.ziyonet.uz